

สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก่อนการเข้ามาของความทันสมัย:
กรณีชุมชนชาวกะเหรี่ยงแห่งหนึ่งทางตะวันตกของประเทศไทย*
FILED OF KAREN ETHNIC BEFORE THE ADVENT OF MODERNITY:
THE CASE OF A KAREN COMMUNITY IN THE WEST OF THAILAND

เจษฎา เนตะวงศ์

Jesada Netawong

ปรีชัย ดาวอุดม

Parichai Doaudom

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: netawong@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททางสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสนามของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก่อนการเข้ามาของความทันสมัยในชุมชนชาวกะเหรี่ยงแห่งหนึ่งทางตะวันตกของประเทศไทย โดยนำเสนอให้เห็นถึงชุมชนชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าที่ประกอบด้วยบริบททางสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงในฐานะที่เป็นสนาม (Field) ของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตามแนวคิดของบูร์ดิเยอร์ที่สร้างขึ้นภายใต้กระบวนการก่อนทันสมัย (Pre - modern) ก่อนที่ความทันสมัย (Modern) จะแพร่กระจายเข้าสู่ชุมชน การวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิทยาแบบชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ (Critical Ethnography) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าจำนวน 5 คน ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับการเป็นชาวกะเหรี่ยงมาตั้งแต่เกิด ผลการวิจัยพบว่า ภายใต้บริบททางสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในยุคก่อนทันสมัย ซึ่งสืบทอดไปถึงบรรพบุรุษได้นับร้อยปีตามประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าสามารถอธิบายภายใต้แนวคิดความเป็นสนาม ซึ่งชี้ให้เห็นถึงโครงสร้าง กฎ สถาบัน และทุนที่ดำรงอยู่ในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ประกอบด้วย 1) กฎที่ผูกติดอยู่กับความเชื่ออันสัมพันธ์กับอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างกฎของสนามนี้ขึ้นมา 2) พิธีกรรม/วิถีปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับกฎและความเชื่อที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของชาว

* Received 8 August 2022; Revised 24 August 2022; Accepted 27 August 2022

กะเหรี่ยง 3) ผู้สืบทอดกฎและพิธีกรรม และสถาบันที่ทำหน้าที่รักษากฎ 4) การถ่ายทอดความเชื่อ กฎ พิธีกรรม วิถีปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นความรู้ผ่านเรื่องเล่า ตำนาน คำเทศนาสั่งสอนและการลงมือปฏิบัติ

คำสำคัญ: กะเหรี่ยง, ชชาติพันธุ์, ความทันสมัย, สนาม

Abstract

The objectives of this research article were to study the social context, environment, and culture considered as the field of the Karen ethnicity before the advent of modernity in a Karen community in the western region of Thailand. It presents the case study of Ban Noen Nam Fa, a Karen community that has the social context, environment, and culture of the Karen community before the advent of modernity in the community as the field of the Karen ethnicity according to Bourdier's concept of field, developed under the pre-modern paradigm. The results have revealed the social context, environment, and culture before the advent of modernity, which can be traced back to their Karen ancestry about a hundred years ago, according to their oral history. These can be explained by the concept of field, which points to structure, rules, institutions, and capital that have existed in the field of Karen ethnicity, including 1) Rules tied to the beliefs in supernatural powers which established the rules of this field. 2) Rituals/practices following the rules and beliefs in everyday life of the Karen people 3) Bearers of rules and traditions and institutions upholding these rules 4) The transmission of beliefs, rules, rituals, and practices as knowledge through stories, local lore, moral teachings, and actions.

Keywords: Karen, Ethnic, Modernity, Field

บทนำ

ในดินแดนที่ปัจจุบันอยู่ภายใต้ขอบเขตของรัฐสมัยใหม่อย่างประเทศไทย ลาว เวียดนาม เป็นดินแดนที่มีชุมชนชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานและอยู่อาศัยมายาวนานหลายกลุ่มชาติพันธุ์ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549) ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเองก็นับเป็นชาติพันธุ์หนึ่งในดินแดนดังกล่าวที่มีการตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่หลายจังหวัดของประเทศไทยและตามแนวชายแดน โดยเฉพาะทางภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศไทย (กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) อย่างไรก็ตามยังมีชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงชุมชนหนึ่งที่มีการตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่สูงทางตะวันตกของประเทศไทยกล่าวคือชุมชนกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นชุมชน

กะเหรี่ยงดั้งเดิมที่มีประวัติศาสตร์ก่อตั้งมาอย่างยาวนาน ดังปรากฏหลักฐานทางราชการที่มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2415 (กิตติพัฒน์ คงมะกล้า และวรวิทย์ นพแก้ว, 2562) วิถีการดำรงชีวิตทั่วไปของผู้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นพื้นฐานทั้งในระดับความคิด ความเชื่อจิตวิญญาณ และการปฏิบัติตนปรากฏผ่านการทำไร่หมุนเวียน ซึ่งเป็นวิถีการเกษตรแบบพึ่งตนเองที่สัมพันธ์กับการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในทุกขั้นตอนของการผลิตในระบบไร่หมุนเวียนจะสัมพันธ์ไปด้วยความเคารพอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ ทั้งนี้วิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าต่างยึดถือและเคารพในหลักคำสอนและวิถีปฏิบัติของ “เจ้าวัตร” ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวกะเหรี่ยงโปรที่นับถือศาสนาพุทธ เจ้าวัตรจะปฏิบัติตนโดยนับถือศีล 5 อย่างเคร่งครัด แต่งกายด้วยการนุ่งขาว ห่มขาว เกล้าผมมวย ทำหน้าที่เป็นผู้นำในพิธีต่าง ๆ เช่น การทำบุญไหว้เจดีย์ การทำบุญข้าวใหม่ รวมถึงการให้คำสั่งสอนและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน ตำแหน่งเจ้าวัตรจะสืบทอดต่อกันทางบรรพบุรุษ การนับถือเจ้าวัตรจึงถือเป็นลัทธิความเชื่อหนึ่งที่ใช้ในการควบคุม กำกับแบบแผนความคิด ความเชื่อและการกระทำของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ซึ่งได้ก่อให้เกิดเป็นแบบแผนและแนวโน้มทางบุคลิกภาพเฉพาะของคนในชุมชนขึ้น ภายใต้สภาพบริบททางสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของกลุ่มคนบนพื้นที่สูง ก่อนการแพร่กระจายเข้ามาของความทันสมัย

อย่างไรก็ตามท่ามกลางพลวัตและการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาเมื่อความทันสมัยแพร่กระจายมา มีอิทธิพลต่อชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นอำนาจรัฐสมัยใหม่ ความเชื่อแบบวิทยาศาสตร์ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยเฉพาะด้านการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้เป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ดังปรากฏการประกาศให้พื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินตกอยู่ภายใต้กฎหมายด้านการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 และการถูกดำเนินการตามนโยบายทวงคืนผืนป่าในปี พ.ศ. 2557 ที่ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต เช่น การกีดกันและสั่งห้ามให้ยุติการทำไร่หมุนเวียน ซึ่งเป็นวิถีการเกษตรดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง จึงส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าต้องปรับเปลี่ยนวิถีการทำเกษตรให้สอดคล้องกับแนวนโยบายและมาตรการด้านการใช้ที่ดินของรัฐ โดยได้มีการเปลี่ยนมาทำการเกษตรด้วยการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวมากขึ้น ส่งผลให้ปฏิบัติการด้านวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่สัมพันธ์กับวิถีการทำไร่หมุนเวียนค่อย ๆ เลือนหาย (วรวิทย์ นพแก้ว, 2563)

บทความวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะอธิบายให้เห็นถึงบริบททางสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าในฐานะที่เป็นสนาม (field) (Atasu - Topcuoglu, R., 2015) ที่สร้างขึ้นภายใต้กระบวนการทัศน์ก่อนทันสมัย(pre - modern) ก่อนการแพร่กระจายของความทันสมัย(modern) (นภาพรณ หะวานนท์และคณะ, 2550) จะเข้าสู่ชุมชน โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับสนาม(field) ของปีแอร์ บูดีเยอร์ (Atasu - Topcuoglu, R., 2015); (Bourdieu. P, &

Loïc J. D. Wacquant, 1992); (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) เป็นแนวทางในการอธิบายและทำความเข้าใจการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของบริบททางสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมดังกล่าว อันเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับแนวโน้มทางอุปนิสัย/บุคลิกภาพ (habitus) (Bourdieu, 1977) ของคนในชุมชนบ้านเนินน้ำฟ้าจากอดีตสู่ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาบริบททางสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นสนามของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก่อนการเข้ามาของความทันสมัยในชุมชนชาวกะเหรี่ยงแห่งหนึ่งทางตะวันตกของประเทศไทยภายใต้สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่องพลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทย ศึกษาผ่านแนวคิดสนาม (field) ของบูร์ดิเยอร์ มีระยะเวลาศึกษาวิจัยระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2563 - มีนาคม 2565 โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิทยาแบบชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ (Critical Ethnography) (Thomas, J., 1993); (ชาย โพธิ์สีตา, 2552) บทความวิจัยนี้จึงเป็นการนำเสนอผลการศึกษาส่วนหนึ่งที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษาภาคสนามในชุมชนชาวกะเหรี่ยงแห่งหนึ่งในจังหวัดทางภาคตะวันตกของประเทศไทย โดยผู้วิจัยใช้ชื่อ “ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า” เป็นชื่อสมมุติแทนชื่อชุมชนจริง เพื่อนำเสนอให้เห็นกระบวนการสร้างและดำรงความเป็นชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน โดยเสนอมุมมองต่อความเป็นชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงนั้นว่าหาใช่สิ่งที่ดำรงอยู่มาแต่เดิม หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นอย่างเป็นกระบวนการและเป็นพลวัต ในลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง (Structural) ซึ่งหมายถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อกำหนดของสังคมกับผู้กระทำการหรือตัวแสดงในสังคม (Agency) ซึ่งในที่นี้หมายถึงชาวกะเหรี่ยง ปฏิสัมพันธ์ (Interact) ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดตัวตนในลักษณะที่บูร์ดิเยอร์เรียกว่าฮาบิตัส (Habitus) ซึ่งเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของคน (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) ดังนั้น การศึกษาในบทความนี้จึงต้องการที่จะนำเสนอให้เห็นว่าสนามซึ่งก็คือ บริบททางสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ได้ก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมหรือการกระทำในการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงที่บ้านเนินน้ำฟ้าอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนามความเป็นชาติพันธุ์ในยุคก่อนทันสมัย ที่มีความสัมพันธ์แบบองค์รวมระหว่างคน ธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เกินขอบเขตการรับรู้โดยประสาทสัมผัสของมนุษย์ ภายใต้สนามที่มีลักษณะเฉพาะและสืบทอดความเชื่อสั่งสมมานับพันปี ทำให้ชาวกะเหรี่ยงที่บ้านเนินน้ำฟ้าเป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะเฉพาะที่ควรค่าแก่การทำความเข้าใจ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเคารพในสิทธิมนุษยชน ตลอดจนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยได้ออกแบบแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลทางวิชาการและงานวิจัยด้านชาติพันธุ์และการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยที่ใช้แนวคิดสนาม (Field) มาเป็นกรอบในการอธิบายสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อย่างไรก็ตามเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อการใช้นิยามคำถามก่อนที่จะผู้วิจัยนำแนวคำถามไปใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้นำแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาและผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้แนวคิดบูร์ดิเยอร์ ช่วยพิจารณา ตรวจสอบและสร้างความเชื่อมั่นต่อการใช้นิยามคำถามดังกล่าวเมื่อพิจารณาเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงนำแนวคำถามไปใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย (Key informant) โดยใช้วิธีการคัดเลือกอย่างเจาะจงตามแนวทางของการเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) ที่เป็นชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าจำนวน 5 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำทางจิตวิญญาณ แกนนำสตรี อดีตผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านทั่วไป เพื่อค้นหาประสบการณ์ชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน เรื่องราวที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการสร้างตัวตนของชาวกะเหรี่ยงผ่านประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และปฏิบัติการ (Practice) ที่สัมพันธ์และสะท้อนให้เห็นถึงการสั่งสม ถ่ายทอดและผลิตซ้ำมิติทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ของชาวกะเหรี่ยง ตลอดจนการสร้างและแสวงหาเครือข่ายเพื่อใช้ในการต่อรองและยืนยันสิทธิในถิ่นที่อยู่อาศัยและทำมาหากินดั้งเดิมของตน ข้อมูลประสบการณ์ผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวได้แสดงให้เห็นกระบวนการสร้างความเป็นชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงทั้งในลักษณะที่สร้างและถูกสร้างให้เกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นฮาบิตัส (Habitus) ภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงในยุคก่อนที่ความทันสมัยจะแพร่กระจายเข้ามาสู่ชุมชน สำหรับการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการถอดเทปบันทึกคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ และนำมาทำการให้รหัส จัดหมวดหมู่ เชื่อมรหัส และเลือกรหัส แล้วนำมาจัดเป็นหัวข้อหลักตามแนวทางของ Thematic analysis (นภาพรณ หะวานนท์และคณะ, 2550)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก่อนการเข้ามาของความทันสมัย : กรณีชุมชนชาวกะเหรี่ยงแห่งหนึ่งทางตะวันตกของประเทศไทย มีผลการวิจัยดังนี้

บริบทชุมชน

ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงโพล่ว มีประวัติศาสตร์ก่อตั้งชุมชนมาเนิ่นนาน โดยปรากฏหลักฐานการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านคนแรกเมื่อปี พ.ศ.2415 ซึ่งนับเวลาจนถึงปัจจุบันทำให้สามารถประมาณระยะเวลาของการตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย

และทำมาหากินของชาวกะเหรี่ยงในชุมชนแห่งนี้ไม่น้อยกว่า 150 ปี ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าดำรงวิถีวัฒนธรรมด้วยการนับถือเจ้าวัตร ซึ่งถือเป็นกรอบความเชื่อที่ส่งผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของการเป็นชาวกะเหรี่ยงร่วมกัน ผ่านการมีประเพณี พิธีกรรมที่สืบทอดต่อกันมา ขณะเดียวกันชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้ายังมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับป่าและทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิมนั้นจะทำมาหากินด้วยวิถีของการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก โดยอาศัยการเก็บพืชผลและล่าสัตว์เล็ก ๆ น้อย ๆ จากในป่า ดังปรากฏบทสัมภาษณ์ที่ว่า “แต่ก่อนที่ยังไม่เปิดป่า เราอยู่กับป่า หาชของป่ากินกันปกติไม่ต้องลงไปข้างล่าง กินได้ทุกอย่างที่อยู่ในป่า ความคิดของบรรพบุรุษเราหรือว่าพ่อแม่เราเขาก็จะรู้ ท่านก็จะรู้ว่า อันไหนเราควรกิน อันไหนเราไม่ควรกิน เราจะรักษาดรงนั้น” (พิทองล้อม, 2564) นอกจากนี้ในอดีตยังคงปรากฏวิธีการทำไร่หมุนเวียน ซึ่งเป็นการเพาะปลูกพืชเพื่อดำรงชีพเป็นหลัก โดยวิธีการทำไร่หมุนเวียนจะมีการหมุนเวียน สลับพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกโดย “เราจะทำไร่หมุนเวียนคือจะปล่อยทิ้งไว้ 7 ถึง 8 ปี จึงจะกลับมาอีกครั้ง เพราะว่าถ้าเราทำไร่ข้าว ถ้าดินไม่สมบูรณ์ คือไม่ถึง 7 - 8 ปี จะปลูกข้าวได้ไม่ดี ปัจจุบันคือลบลายไปหมด เราก็อยากจะฟื้นฟูการทำไร่หมุนเวียนให้กลับมา เพราะถ้าเราฟื้นฟูกลับมาได้ นก หมูป่า เก้ง ก็จะค่อยๆ กลับมาหาเรา” (ลุงทองเปลว, 2564)

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เริ่มส่งผลต่อการปรับตัวของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าได้เริ่มต้นในช่วงปี พ.ศ. 2528 ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศให้พื้นที่ทำกินและพื้นที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยทับเสลาและป่าห้วยคอกควาย ภายหลังที่มีประกาศเขตป่าสงวนดังกล่าว จึงเริ่มมีการเข้ามาของเจ้าหน้าที่รัฐด้านการอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กระทั่งในปี พ.ศ. 2535 พื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าได้ถูกประกาศให้เป็นพื้นที่สวนป่า ตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 ซึ่งรัฐใช้อำนาจในการห้ามชาวกะเหรี่ยงเข้าทำกินในพื้นที่ดั้งเดิมของตน ขณะเดียวกันก็มีการประกาศให้ชาวกะเหรี่ยงเร่งเปิดพื้นที่ป่า เพื่อแสดงสิทธิการครอบครองที่ดิน ทำให้ในช่วงเวลาดังกล่าวต้องยุติการทำไร่หมุนเวียน และชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านหันมาถางป่า เพื่อเปิดพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกและจับจองแสดงความเป็นเจ้าของที่ดินมากขึ้น เนื่องจากรัฐประกาศให้ชาวบ้านมาเตรียมพื้นที่ของตนให้ชัดเจน หากไม่ปรากฏว่ามีการทำกินจะแจ้งขอหาบุกรุกพื้นที่สวนป่าและถูกจับดำเนินคดี ผลจากการประกาศดังกล่าวจึงเป็นเงื่อนไขเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิถีการทำมาหากินและได้หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพดและอ้อยในพื้นที่มากขึ้น พร้อมกับการถูกตรวจจับดำเนินคดีและยึดเครื่องมือทางเกษตรของชาวกะเหรี่ยงที่อยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ที่รัฐอ้างว่าเป็นพื้นที่ของรัฐอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความหวาดกลัวและหวาดระแวงต่อการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐ

กระทั่งในช่วงปี 2557 รัฐบาลได้ประกาศแนวนโยบายทวงคืนผืนป่า และประกาศจัดตั้งวนอุทยานห้วยคต ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ตามประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ส่งผลให้มีคำสั่งอพยพชาวบ้านออกจากพื้นที่ไปอยู่ในพื้นที่แห่งใหม่ที่รัฐเตรียมไว้ให้

เนื่องจากพื้นที่วนอุทยานมีส่วนทับซ้อนกับพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ผลจากการประกาศแนวนโยบายและการประกาศเขตวนอุทยานดังกล่าว ส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าลุกขึ้นมาเรียกร้องขอความเป็นธรรมและยืนยันสิทธิการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ดั้งเดิมของตน โดยได้มีการแสวงหาเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน สถาบันวิชาการ และเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ในการนำเสนอปัญหาความเดือดร้อน และแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยนำเสนอให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงถือเป็นคุณสมบัติสำคัญในการยืนยันสิทธิของตน ปัจจุบันชุมชนกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าได้มีการประกาศให้เป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ ซึ่งเป็นไปตามประกาศมติคณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 2553 ว่าด้วยแนวนโยบายและหลักปฏิบัติการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ซึ่งถือเป็นกรอบในเชิงโครงสร้างที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ที่เลือกจะปฏิบัติและดำเนินตามแนวนโยบายดังกล่าว เพื่อรับรองและยืนยันสิทธิการดำรงอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิมของตน

สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้ายุคก่อนทันสมัย

ผลการวิจัยพบว่า ภายใต้บริบททางสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในยุคก่อนทันสมัย ซึ่งสามารถสืบย้อนไปถึงบรรพบุรุษได้นับร้อยปีตามประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า และนำมาอธิบายภายใต้แนวคิดความเป็นสนาม ได้ชี้ให้เห็นถึงโครงสร้าง กฎ สถาบัน และทุน ที่ดำรงอยู่ในสนามของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ได้ดังนี้

1. กฎที่ผูกติดอยู่กับความเชื่ออันสัมพันธ์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ
2. พิธีกรรม/วิถีปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับกฎและความเชื่อ
3. ผู้สืบทอดกฎและพิธีกรรม และสถาบันที่ทำหน้าที่รักษากฎ
4. การถ่ายทอดความเชื่อ กฎ พิธีกรรม วิถีปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นความรู้

กฎที่ผูกติดอยู่กับความเชื่ออันสัมพันธ์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ

ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของความเป็นสนามคือการมีกฎ ซึ่งมีลักษณะเป็นเครื่องมือที่เอาไว้ออกย่ำกับควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ที่มาของกฎในสนามต่าง ๆ ย่อมมีที่มารากฐานที่แตกต่างกันออกไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือกฎของสนามหนึ่ง ๆ ไม่สามารถที่จะนำไปสู่การใช้บังคับในสนามที่แตกต่างออกไปได้ สำหรับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า จัดได้ว่าเป็นชุมชนกะเหรี่ยงที่มีการสร้างกฎขึ้นมาจากความสัมพันธ์กับธรรมชาติและอำนาจที่เหนือธรรมชาติ โดยจะมีคำสอน ตำนานและเรื่องเล่าที่ส่งต่อกันในชุมชนผ่านบุคคลที่ดำรงตำแหน่ง “เจ้าวัตร” ชาวกะเหรี่ยงที่บ้านเนินน้ำฟ้านิยามกลุ่มของตนเองว่าเป็นคนของพระอินทร์ เทพเจ้าในตำนานฮินดูพราหมณ์ และมีความเคารพศรัทธาในพระศรีอารียซึ่งถูกทำนายว่าเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปตามตำนานของพระพุทธศาสนาในบางสายความเชื่อ ลักษณะของกฎที่ถูกสร้างขึ้นในสนามของชาวบ้านเนินน้ำฟ้าจึงเป็นกฎที่อ้างถึงความสัมพันธ์และอำนาจที่มีต่อพระอินทร์และพระศรีอารีย อยู่เสมอ ๆ อาทิ ในเรื่องของประเด็นการตั้งถิ่น

ฐานและการทำมาหากิน จะมีการบอกต่อกันมาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานว่า พระอินทร์ได้มอบพื้นที่ในเขตป่าเขาไว้ให้ชาวกะเหรี่ยงอยู่ เป็นนัยยะว่าคนกะเหรี่ยงคือกลุ่มชนพิเศษ ที่ต้องอยู่อาศัยให้ใกล้กับองค์พระอินทร์ให้มากที่สุด มิฉะนั้นองค์พระอินทร์จะมีพระพิโรธ ในด้านอาหารการกินก็ต้องเป็นพืชพรรณที่ขึ้นในป่าเขา เพราะเป็นพืชพรรณที่พระอินทร์ประทานไว้ให้บ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็ต้องสร้างจากไม้และพืชพรรณที่หาได้ในเขตป่าเขา แม้กระทั่งการแต่งกายก็จะมีแบบแผนการแต่งกายของชายหญิงในแบบเฉพาะเพื่อจะทำให้พระอินทร์จำได้ หากไม่ทำให้พระอินทร์จำได้ก็จะได้รับโทษภัย เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย หรือถึงขั้นเสียชีวิตได้ในที่สุด “ผู้ชายที่ไม่โพกผ้า พระอินทร์จะจำไม่ได้ เวลาพระอินทร์มองมาจะรู้ว่าคนที่โพกผ้านี้คือจะคุ้มครองคนไม่โพกผ้าพระอินทร์จะไม่คุ้มครองเพราะท่านจำไม่ได้ บางคนก็ถึงขั้นป่วยล้มหมอนนอนเสื่อ บางคนก็ตายไปเลยก็มี ที่ว่าป่วยนี้ก็เพราะพระอินทร์จำเราไม่ได้แล้ว ไม่โพกผ้า” (เจ้าวัตร, 2564)

ในส่วนของความเชื่อทางพระพุทธศาสนานั้น ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าแม้จะได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนามาก็ตามที แต่พระพุทธเจ้าองค์ที่ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าให้ความเคารพนับถือกลับไม่ใช่องค์สมณโคดม ซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันซึ่งชาวพุทธทั่วโลกกราบไหว้บูชา แต่กลับเป็นการเคารพกราบไหว้บูชาองค์พระศรีอารียเมตไตรย หรือพระศรีอารียที่เชื่อกันว่าจะเป็นพระพุทธเจ้าองค์สุดท้ายก่อนสิ้นยุค และในประเด็นนี้เองยังทำให้เห็นว่ากฎที่ถูกสร้างขึ้นในสนามของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้านี้เป็นกฎที่ต่อกรย้ำความเป็นชนชาติพิเศษที่ถูกคัดเลือกแล้วจากเทพเจ้าเพราะนอกจากจะเป็นกลุ่มคนที่ใกล้ชิดพระอินทร์ พระพุทธเจ้าที่คนในชุมชนกราบไหว้บูชายังถูกสถาปนาให้มีสถานะเหนือกว่าพระสมณโคดมเนื่องด้วยเชื่อกันว่า “พระศรีอารียนี่องค์ใหญ่สุดแล้ว เป็นองค์โตสุด เรียกว่าเป็นพี่ใหญ่ ใหญ่กว่าพระพุทธเจ้าที่คนพื้นราบไหว้ เห็นเป็นพระเหมือนกันแต่ของเราคนละองค์” (เจ้าวัตร, 2564) และด้วยสถานะนี้เองที่ทำให้เจ้าวัตรของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าดูจะมีสถานะพิเศษที่อยู่เหนือพระภิกษุสงฆ์ของคนในพื้นที่ราบ เห็นได้จากการที่ภัตตาหารที่ถวายพระสงฆ์และถวายพระพุทธรูปของสมณโคดมแล้ว เจ้าวัตรจะไม่สามารถรับประทานได้ ซึ่งแสดงถึงสถานะที่ถูกวางไว้อย่างสูงกว่าของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าตามความเชื่อในยุคก่อนความทันสมัยจะแพร่เข้าสู่ชุมชน อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่า รากฐานของการสร้างกฎของสนามขึ้นมาเช่นนี้ ได้ทำให้เกิดกฎ และข้อปฏิบัติที่ตามมาทั้งในด้านการแต่งกาย การดื่มกิน ที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน การเพาะปลูก การรักษาโรค พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอีกมากมาย

พิธีกรรม/วิถีปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับกฎและความเชื่อ

ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าต่างรับรู้และเข้าใจรากเหง้าวิถีการดำรงชีวิตของตนบนพื้นฐานความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่า ต้นไม้ ภูเขาและสายน้ำ ซึ่งเป็นวิธีคิดและแบบแผนปฏิบัติของการทำมาหากินที่ถูกสั่งสม ถ่ายทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยได้อธิบายผ่านเรื่องราวความทรงจำของการหาอยู่หากินในอดีตที่พึ่งพาอยู่กับธรรมชาติ มีการล่า

สัตว์ป่าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อาศัยอยู่ในป่า ตลอดจนการหาพืชผักซึ่งเป็นผลผลิตจากธรรมชาติ เนื่องจากในอดีตสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ และสัตว์ป่าเป็นอย่างมาก ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าเกิดการเรียนรู้ สั่งสมวิถีปฏิบัติและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์อยู่กับการเคารพและรู้คุณค่าของธรรมชาติเป็นพื้นฐาน มีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างสมดุล เช่น การไม่ฆ่าลูกอ่อนของสัตว์, การหาอยู่หากินเก็บพืชผลผลิตภายในป่าตามฤดูกาลที่พอเพียงกับการบริโภคในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกันวิถีของการเพาะปลูกหรือทำการเกษตรก็อยู่บนพื้นฐานของการเคารพและเกื้อกูลกับทรัพยากรธรรมชาติ ดังคำบอกเล่าวิถีของการเพาะปลูกพืชที่เรียกโดยทั่วไปว่า “การทำไร่” กล่าวคือเป็นวิถีของการเกษตรเพาะปลูกพืชแบบพึ่งพาตนเองที่ชาวกะเหรี่ยงให้คำอธิบายว่าเป็นวิถีการไ้ใช้ที่ดินที่จะสลับหมุนเวียนเป็นวงรอบ 7 - 8 ปี จึงจะกลับมาทำการเพาะปลูกในที่ดินแปลงเดิมอีกครั้ง โดยในช่วงที่สลับหมุนเวียนนั้น แปลงที่เคยใช้ปลูกพืชจะถูกปล่อยทิ้งให้ต้นไม้และผืนดินได้ฟื้นตัวเองตามธรรมชาติ กลายเป็นพื้นที่ที่สัตว์ป่าสามารถเข้ามาอยู่อาศัยเป็นพื้นที่ให้ต้นไม้ใหญ่ได้เติบโตและเป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยง

วิถีการทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงนั้นยังมีความสัมพันธ์กับระบบความคิด ความเชื่อ และแบบแผนปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นการเคารพอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ เนื่องจากในทุกขั้นตอนของการทำไร่จะมีพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เช่น ในช่วงก่อนที่จะทำการเลือกพื้นที่ทำไร่หมุนเวียนในแต่ละปี ชาวกะเหรี่ยงจะมีการทำนายว่าพื้นที่ตรงนั้นจะสามารถทำไร่ได้หรือไม่ โดยใช้วิธีการวางไม้สั้นไมยาว โดยจะเลือกไม้และนำไปวางไว้ในพื้นที่ที่จะทำไร่ทิ้งไว้หนึ่งคืน หากในรุ่งเช้าของอีกวันไม้ที่เลือกไปวางไว้ในไร่มีขนาดยาวขึ้นก็จะเชื่อว่าสามารถทำไร่ได้ หรือหากมีขนาดสั้นลงก็จะเชื่อว่าพื้นที่ตรงนั้นไม่เหมาะแก่การทำไร่ ขณะเดียวกันหากช่วงกลางคืนเจ้าของที่จะทำไร่ในพื้นที่ตรงนั้นมีความฝันที่ไม่ดี ก็จะเชื่อว่ามี ความสัมพันธ์กับการเลือกพื้นที่ทำไร่ที่ต้องเปลี่ยนเป็นพื้นที่แห่งใหม่ ทั้งนี้เมื่อตัดสินใจที่จะเลือกพื้นที่ทำไร่ได้แล้ว ชาวกะเหรี่ยงจะมีพิธีกรรมขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนที่จะลงมือแผ้วถางต้นไม้เปิดหน้าดินเตรียมพื้นที่สำหรับการทำไร่ โดยทั่วไปจะเริ่มพิธีกรรมในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคมของแต่ละปี เมื่อแผ้วถางต้นไม้เสร็จแล้วจะปล่อยทิ้งไว้ให้แห้ง จากนั้นในช่วงเดือนเมษายนจะเริ่มพิธีกรรมเกี่ยวกับการใช้ไฟในไร่เพื่อเผาซากพืช ซากต้นไม้ภายในพื้นที่ไร่ โดยจะมีการทำแนวกันไฟรอบบริเวณเพื่อป้องกันไม่ให้ไฟลุกลามออกไปข้างนอก ปัจจุบันการใช้ไฟเผาไร่ของชาวกะเหรี่ยงได้กลายเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับแนวทางการจัดการและอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติกระแสหลักที่ให้ความหมายไฟที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ป่าว่าเป็นการทำลาย หากแต่สำหรับชาวกะเหรี่ยงการใช้ไฟนั้นมีความหมายว่าเป็นการสร้างสมดุลของธรรมชาติ เนื่องจากไฟที่เผาไหม้ซากพืชซากต้นไม้ภายในไร่จะก่อให้เกิดเชื้อเถ้า ซึ่งถือเป็นปุ๋ยและแร่ธาตุอาหารสำหรับพืชที่เพาะปลูกภายในไร่ “เราทำไร่หมุนเวียน เราต้องใช้ไฟ แต่คำบอกเล่าเรา

ทำลายป่า แต่นั่นคือระบบนิเวศที่สมดุลนะ คือสังเกตได้เลยว่าถ้าไม่มีไฟไหม้เลย พืชผักของ เราจะใช้ไม่ได้ เช่น พริกเนี่ย มันไม่ได้ ไม่สวยงามอะ” (พิทองล้อม, 2564)

ในขั้นตอนการลงมือทำไร่่นั้นชาวกะเหรี่ยงจะใช้เครื่องมือง่าย ๆ เช่น มีด, เสียม, จอบ เหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ไม่ซับซ้อนใช้ในการขุดหลุมเพื่อหยอดเมล็ดพันธุ์พืช โดยจะเริ่มขึ้นในช่วง พฤษภาคม - กรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน ในการหยอดเมล็ดพันธุ์นั้นจะทำการหยอดเมล็ดพันธุ์ พืชชนิดต่าง ๆ ลงไปพร้อม ๆ กัน เมื่อเมล็ดพืชเหล่านั้นงอกและเติบโตขึ้นมา ทำให้พืชในไร่ หมุนเวียนจะมีอย่างหลากหลาย “ในไร่เราจะปลูกข้าว มีพริกเค้าจะปลูกตรงต่อไม้ ขอนไม้ มันจะขึ้น ดินดี พวกถั่วอะไรต่าง ๆ ก็ปลูกล้อมไร่ ฟักทอง แตงกวา ปลูกผสมกับข้าว แตงส้ม ทำให้ในไร่เรามีของกินเต็มไปหมด” (ลุงทองคำ, 2564) การปลูกพืชผสมผสานภายในไร่ นอกจาก จะช่วยให้มีผลผลิตที่สามารถเก็บกินได้ตลอดแล้วนั้น ยังมีฝ่ายซึ่งเป็นพืชที่ชาวกะเหรี่ยงหยอด เมล็ดเอาไว้ เมื่อเติบโตและออกดอก ชาวกะเหรี่ยงจะนำดอกฝ้ายมาปั่นและทำเป็นเส้นด้าย นำมาใช้ในการถักทอเป็นเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม สะท้อนให้เห็นการส่งมอบองค์ความรู้ ภูมิปัญญาใน การถักทอเส้นสายลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ พืชผักและผลผลิตเหล่านี้จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ ชาวกะเหรี่ยงในอดีตสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง “...เพราะเรามีอย่างซุบเปอร์มาก็คือ มีทุกอย่าง มีของกิน ของใช้ เช่น ด้ายฝ้ายกะเหรี่ยง เราก็กะเอนมาปั่นด้าย เอามาทำผ้าถุงเราไม่ จำเป็นต้องลงไปซื้อ ที่ข้างล่าง...” (พิทองล้อม, 2564) ฤดูกาลการทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงจะ หมุนวนมาจนถึงช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม จะเป็นช่วงเวลาของการเก็บเกี่ยวข้าวที่ เพาะปลูกในไร่ จากนั้นจะมีการขนผลผลิตที่ได้กลับเข้าสู่หมู่บ้านและเก็บไว้ในยุ้งฉางของแต่ละ ครอบครัว โดยส่วนใหญ่แล้วชาวกะเหรี่ยงจะไม่นำผลผลิตจากไร่ไปใช้สำหรับค้าขาย แต่จะให้ความสำคัญของการบริโภคที่เพียงพอภายในครอบครัว

นอกจากการทำไร่แบบดั้งเดิมชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าแล้ว ยังมีพิธีกรรมปักสะดึง บนหัวนอนบ้าน ซึ่งการปักสะดึงนั้นจะพบในกะเหรี่ยงด้ายเหลือง ส่วนถ้าเป็นกะเหรี่ยงด้ายแดง จะไม่มีการปักสะดึงหลังบ้าน ในการปักสะดึงนั้นชาวกะเหรี่ยงจะปักให้เลยหลังบ้านคา เพื่อให้ ในครอบครัวร่วมเย็นเป็นสุข และเป็นสิ่งที่จะคอยปกป้องรักษาภัยอันตรายที่มองไม่เห็น เช่น ผีป่าที่ จะขึ้นบ้านก็จะขอกับสะดึง สะดึงก็จะปัดเป่าสิ่งไม่ดีไม่ให้ขึ้นบ้าน ดังนั้นการมีความเชื่อและ พิธีกรรมเหล่านี้ของชาวกะเหรี่ยง แม้จะถูกเรียกว่าเป็นกะเหรี่ยงเหมือนกัน แต่พิธีกรรมที่เกิดขึ้น ในแต่ละพื้นที่ชุมชนจะมีความแตกต่างกัน ดังนั้นความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงไม่สามารถ อธิบายให้เห็นด้วยชุดคำอธิบายที่แน่นอนตายตัว หากแต่มีความเป็นพลวัตเลื่อนไหล สอดคล้อง ตามบริบทประวัติศาสตร์ของชุมชน กลุ่มคน และความสัมพันธ์ ด้วยความเชื่อที่ว่า “พื้นที่แต่ละ พื้นที่เจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าป่า เขาจะสำรวจทุกสัปดาห์ สัปดาห์หนึ่งจะวนมาครั้งหนึ่ง พอเห็นเรา ปักสะดึง ก็จะเข้าใจว่าเจ้าของเขามาคุ้มครองแล้วพื้นที่ตรงนี้ เขาจะไม่มาแตะต้อง ถ้าเราไม่ปัก สะดึง ก็หมายความว่าไม่มีใครดูแลปกป้อง เขาจะทำเราได้ตลอด เจ็บป่วย ใช้เป็นอันตรายได้ตลอด” (ลุงทองคำ, 2564)

การปฏิบัติตามวิธีประเพณีและความเชื่อดังกล่าว นอกจากจะเป็นวิถีวัฒนธรรม ยังเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นเจ้าของพื้นที่ในการเพาะปลูกในปีนั้น ๆ และเป็นสัญลักษณ์สื่อสารกับธรรมชาติหรือเจ้าที่ให้มาปกป้อง ดูแลไว้ สะดั่งจึงเป็นสัญลักษณ์ควบคุมทางสังคมแบบหนึ่งในสังคมกะเหรี่ยง ทั้งโลกมนุษย์และจิตวิญญาณ การปักสะดึงยังเป็นพิธีกรรมที่มีองค์ประกอบของเครื่องบูชาที่แสดงให้เห็นการเป็นชาวกะเหรี่ยง “การปักสะดึงจะมีพิธีอธิษฐานบอกกล่าวแม่ธรณี เป็นการทำพิธีในไรใครไรมัน ก็มีจะน้ำขมิ้นแล้วก็เทียนสามเล่มมาใช้ในการบูชาบอกกล่าว” (ลุงทองคำ, 2564) พิธีกรรมปักสะดึงจึงแสดงให้เห็นการสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ในการควบคุมจัดการไม่ให้ผู้คนเข้ามา แสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ไรสำหรับปีนั้น ๆ แตกต่างจากระบบกฎหมายปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับระบบกรรมสิทธิแบบปัจเจกโดยการครอบครองโฉนดที่ดิน ซึ่งเป็นเอกสารทางราชการ นอกจากนี้ในการปักสะดึงยังแสดงให้เห็นการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชา ดังนั้นการใช้ประโยชน์ที่ดินจึงไม่ได้มีเพียงมนุษย์ที่เป็นศูนย์กลาง แต่มีระบบความสัมพันธ์อื่น ๆ ที่นอกเหนือความเป็นมนุษย์

พิธีกรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งของชาวนินน้ำฟ้า คือ การไหว้เจดีย์ ถือเป็นงานประเพณีสำคัญที่ทำให้ผู้คนในชุมชนได้มีโอกาสมาร่วมกันซ่อมแซมศาลาที่พักของเจ้าวัตร ทำให้เกิดการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนสาระทุกข์สุขดิบของแต่ละคน นอกจากนี้ยังมีความสำคัญในแง่ของการช่วยดำรงไว้ซึ่งความเชื่อ ศรัทธาที่มีต่อเจ้าวัตร ดังนั้นพิธีกรรมตามวงรอบปฏิทินจึงไม่ได้มีความหมายเพียงการย้ำเตือนให้เกิดการปฏิบัติตามพิธีกรรมที่ถูกกำหนดให้กระทำ แต่แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางวัฒนธรรมภายในที่ส่งผลให้เกิดกฎเกณฑ์ ระบบคุณค่า ที่ส่งผลให้เกิดแนวโน้มของการกระทำแบบเดียวกันและเกิดขึ้นร่วมกันในพื้นที่และช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เกิดการเรียนรู้ และถ่ายทอดแบบแผนการปฏิบัติดังกล่าวจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งช่วยให้เกิดการกระทำซ้ำที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงปรากฏชัดขึ้น

ผู้สืบทอดกฎ พิธีกรรม และสถาบันที่ทำหน้าที่รักษากฎ

ชาวกะเหรี่ยงบ้านนินน้ำฟ้าต่างดำเนินชีวิตตามวิถีปฏิบัติภายใต้กรอบความคิดความเชื่อที่ให้ความเคารพต่อบุคคลที่เรียกว่า “เจ้าวัตร” หรือที่เรียกในภาษากะเหรี่ยงว่า “โบว์งคู้” “บ่งคู้” ซึ่งเป็นบุคคลที่ถือเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี เช่น การไหว้เจดีย์, การปักสะดึงตามลำห้วยและไร่ข้าว เพื่อขอขมาพระแม่คงคาและพระแม่ธรณี เป็นต้น สถานะของการเป็นเจ้าวัตรยังสัมพันธ์กับการเป็นผู้มีความศักดิ์สิทธิ์ที่ทำหน้าปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายหรือเหตุการณ์ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับชีวิต เจ้าวัตรสำหรับชาวกะเหรี่ยงบ้านนินน้ำฟ้าจึงเป็นบุคคลที่อยู่ในสถานะที่แตกต่าง เพราะเจ้าวัตรจะเป็นผู้ถือศีล มีแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันแตกต่างจากคนทั่วไป คือจะไม่สามารถทำเกษตรหรือปลูกพืชได้ด้วยตนเอง แต่จะสามารถ ทำร่วมกับลูกหรือบุคคลภายในครอบครัวของตนได้ เนื่องจากถือเป็นเรื่องผิดต่อวัฒนธรรมหรือศีลที่เจ้าวัตรนับถือ นอกจากนี้เจ้าวัตรยังทำหน้าที่ปิดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต เช่น เมื่อมีอาการเจ็บป่วยชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชนจะนำผู้ป่วยมาให้เจ้าวัตรปิดเป่าสิ่งไม่ดีออกจาก

ตน หรือหากมีกรณีไหนที่ผิดวัฒนธรรมจารีตประเพณีจะมีการผิดปกติ บางทีไปหาหมอ หมอก็ไม่สามารถตรวจสาเหตุของอาการผิดปกติได้ แต่เมื่อไปหาเจ้าวัตรก็จะบอกว่าเป็นการ ทำผิดต่อจอมปลวกหรือต้นไม้ ก็จะเอามาให้เจ้าวัตรพิจารณา ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “เจ้าวัตร เขาจะค่อย ๆ แก่ อย่างเราเจ็บป่วย ไปหาหมอเขาไม่รู้สาเหตุ เราก็ต้องกลับมาหาเจ้าวัตร ว่าเกิดอะไรขึ้น เขาก็จะดูว่าเกิดอะไรขึ้น ถูกอันนี้ลงโทษนะเขาก็จะแจ้ง จากนั้นก็จะหายเอง” (พีทองล้อม, 2564)

พื้นฐานความคิด ความเชื่อที่ส่งผลต่อการปฏิบัติและวิถีการดำเนินชีวิตของชาว กะเหรี่ยงที่สัมพันธ์กับป่าไม้ โดยเฉพาะเจ้าวัตรซึ่งหากมองด้วยทัศนะแบบทันสมัยก็จะเห็นเพียง การให้ความสำคัญกับธรรมชาติ แต่เมื่อมีความเข้าใจเรื่องราวรากฐานที่มาของความคิดที่เกาะติด อยู่กับธรรมชาติว่ามาจากทัศนคติแบบองค์รวมในยุคก่อนทันสมัยก็จะทำให้เราเกิดความเข้าใจต่อ การปฏิบัติและการควบคุมกฎซึ่งเชื่อกันว่าจะเป็นที่มาของสันติสุขโดยรวม การทำผิดกฎ หรือบางทีอาจเรียกกันว่า “ผิดผี” นั้นแม้จะเป็นเรื่องส่วนบุคคลแต่อาจส่งผลเดือดร้อนวนวาย ต่อชุมชนโดยรวมได้ เจ้าวัตร จึงเป็นคนที่ทำหน้าที่สืบทอดกฎและพิธีกรรม และทำหน้าที่เป็น ศูนย์รวมในการยึดเหนี่ยวจิตใจในการประกอบสร้างและดำรงความเป็นกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ให้ดำรงอยู่ เมื่อบทบาทในการสืบทอดนั้นเป็นมาอย่างยาวนาน เจ้าวัตรเองก็กลายเป็นสถาบันที่ ทำหน้าที่ควบคุมกฎดังกล่าวขึ้นมานั่นเอง “เจ้าวัตรนี่แหละ เล่าให้ฟัง แล้วบอกว่าเจ้าวัตรจะอยู่ ในที่ราบไม่ได้ ต้องอยู่ตามป่าตามเขา เพราะอาหารการกินก็อยู่ในป่า ก็ต้องกินของป่า แล้วก็ วัสดุสร้างบ้าน ศาลา เจดีย์ เป็นวัสดุในป่า ต้องใช้ป่าจะกินเป็นของป่า ถ้าเป็นของป่า หมูป่า กินได้ ไก่ป่ากินได้ กินไก่อันหมูป่ากินไม่ได้ คืออะไรที่มาจากธรรมชาติจะกินได้หมด แล้วก็แต่ ก่อนถ้าของป่า...ถ้าไม่ใช่ของป่าจริง ๆ ถ้ามีคนเอาไปให้เจ้าวัตรแม่ย่า ถ้าทานเข้าไปก็จะป่วย จะรู้ทันทีในทางจิตว่าเป็นของปลอม เขาจะรู้เรื่องของของปลอมหรือของแท้” (ลุงทองคำ, 2564)

การถ่ายทอดความเชื่อ กฎ พิธีกรรม วิถีปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นความรู้

สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้านอกจากจะมีการตั้งกฎ กำหนด เป็นพิธีกรรมและวิถีปฏิบัติ โดยมีเจ้าวัตรทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดและสถาบันที่ควบคุมกฎของ สนามแล้ว ยังพบว่ามีการบอกเล่าถ่ายทอดความเชื่อ กฎ พิธีกรรมและวิถีปฏิบัติ ในรูปของ ความรู้ ซึ่งต้องทำความเข้าใจก่อนว่า ความรู้ที่เกิดขึ้นในสนามความเป็นชาติพันธุ์แบบก่อน ทันสมัยนั้น อาจเป็นความรู้คนละชุด คนและแบบกับความรู้แบบทันสมัยที่มีตัวชี้วัดอยู่ที่ ความเป็นวิทยาศาสตร์ และมีถ่ายทอดกันผ่านการศึกษาในระบบอย่างมีเหตุผลตามหลัก วิทยาศาสตร์ ทว่าความรู้เรื่องความเชื่อ พิธีกรรม กฎ วิถีปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงโดยเฉพาะ อย่างยิ่งที่บ้านเนินน้ำฟ้า ซึ่งอิงอยู่กับอำนาจเหนือธรรมชาติหรืออำนาจเหนือการรับรู้จากผัสสะ ทั้ง 5 ของมนุษย์จึงต้องอาศัยรูปแบบการถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่า ตำนาน คำเทศนาสั่งสอนของ เจ้าวัตร การบังคับ ควบคุม ลงโทษโดยการถ่ายทอดเรื่องราวนี้จะเป็นอาศัยการเล่า การบอกต่อ ๆ กันมา ถึงโทษภัยของการละเมิด ผ่าฝืนหรือไม่ทำตาม เนื่องจากชุมชนที่อยู่กันอย่างโดดเดี่ยวใน

เขตป่าเขา มีพื้นที่จำกัด การถ่ายทอดความรู้ในแบบดังกล่าวย่อมทำได้ไม่มากนัก อีกรูปแบบหนึ่งของการถ่ายทอดความรู้ก็คือการลงมือปฏิบัติ โดยเฉพาะในการเพาะปลูก การทำมาหากิน หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ชุมชนกะเหรี่ยงเนินน้ำฟ้าจะอาศัยการเข้าร่วมพิธีกรรมของชาวบ้านในการถ่ายทอดความรู้สื่อกันและกัน เป็นการซึมซับโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวทั้งทางตรงและทางอ้อมนั่นเอง

อภิปรายผล

สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้ายุคก่อนทันสมัยถูกประกอบสร้างขึ้นจากกฎที่สัมพันธ์อยู่กับอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างกฎของสนามนี้ ตามมาอย่างหลากหลาย สอดคล้องกับการศึกษาของ นพรัตน์ ไชยชนะและวีระวัฒน์ อุดมทรัพย์ ที่นำเสนอให้เห็นว่าวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านไร่ป่าสมัยดั้งเดิมนั้นยึดมั่นในความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ซึ่งแสดงออกผ่านปฏิบัติกรต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน (นพรัตน์ ไชยชนะ และวีระวัฒน์ อุดมทรัพย์, 2562) สะท้อนให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกันของชาวกะเหรี่ยงในอดีตต่างก็มีการจัดระเบียบสังคมเพื่อดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันตสุข อย่างไรก็ตามหากมองผ่านแนวคิดสนาม (field) จะทำให้เห็นว่าที่มาของกฎเกณฑ์ กติการะเบียบแบบแผน หรือวิถีปฏิบัติที่เกิดขึ้นนั้นล้วนสัมพันธ์อยู่บริบทและสภาพแวดล้อมเนื่องจากชาวกะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยจะอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าเขาที่ห่างไกล วิถีการดำรงชีวิตส่วนใหญ่จึงสัมพันธ์อยู่กับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดความเชื่อที่นำมาสู่การปฏิบัติที่แสดงออกให้เห็นการเคารพอ่อนน้อมต่อธรรมชาติเป็นสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาของธีรชาติ แสงใจ ที่นำเสนอให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงบ้านตุงลอยในอดีตจะมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ การกระทำใด ๆ ที่จะทำลายธรรมชาติชาวกะเหรี่ยงจะเกิดความเกรงกลัวในผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว ทำให้ชาวกะเหรี่ยงไม่ได้มีวิถีชีวิตที่จะมุ่งทำลายป่า (ธีรชาติ แสงใจ, 2560)

อย่างไรก็ตามในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าที่ปรากฏแบบแผนปฏิบัติ พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การนับถือเจ้าวัตร การไหว้เจดีย์ พิธีกรรมในไร่หมุนเวียน ปฏิบัติการเหล่านี้ถือเป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นการสร้างกฎของชาวกะเหรี่ยงที่ต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกัน ขณะเดียวกันยังแสดงให้เห็นความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน แม้ปัจจุบันบางพิธีกรรมอาจจะสูญหายไปตามเงื่อนไขและบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป เช่น พิธีกรรมในไร่หมุนเวียน ที่สูญหายไปเนื่องจากชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าถูกห้ามไม่ให้ทำไร่หมุนเวียนตามวิถีดั้งเดิม แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ชาวกะเหรี่ยงต่างตระหนักและรับรู้คุณค่าของวิถีวัฒนธรรมและแนวปฏิบัติดั้งเดิมเหล่านั้น ปัจจุบันจึงมีความพยายามที่จะศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและรื้อฟื้นพิธีกรรมเหล่านั้นให้กลับคืนมา แม้จะไม่สามารถปฏิบัติได้เหมือนในอดีตแต่ก็เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยยืนยันตัวตนและอัตลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้ดำรงอยู่ สอดคล้องกับการศึกษาของธีรชาติ แสงใจ ที่นำเสนอให้เห็นว่าพิธีกรรมที่

เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาของชาวกะเหรี่ยง นอกจากจะเป็นพื้นที่ที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชนเผ่าของตนเองแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้เกิดความรู้สึกร่วมต่อสิ่งที่ตนนับถือและศรัทธาร่วมกันมาอย่างยาวนาน (ธีรชาติ แสงใจ, 2560)

อย่างไรก็ตามการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้การนำแนวคิดสนาม (Field) ของบูร์ดิเยอร์มาใช้เป็นกรอบในการพิจารณาและทำความเข้าใจนั้น ไม่อาจหลีกเลี่ยงกรอบการอธิบายแบบสารัตถนิยม (Essentialism) ได้ เนื่องจากความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงต้องศึกษาผ่านสิ่งที่ปรากฏและแสดงออกในวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การใช้ภาษา การแต่งกาย การทำมาหากินที่สืบทอดกัน ดังปรากฏการนำเสนอกระบวนการสร้างการคงอยู่ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ดาราอั้งในสังคมพหุวัฒนธรรมว่ามีการใช้รูปแบบการสร้างการรับรู้ ในเรื่องการมีบรรพบุรุษร่วมกัน (The primordialist model) มีศาสนา มีภาษาร่วมร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ฝังแน่นอยู่ในการระลึกถึงของสมาชิกโดยถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (Enculturation) จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง (พรณี มามาตร์ และคณะ, 2559) หากแต่การพิจารณาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้มุมมองแนวคิดสนาม (Field) ทำให้เกิดการขยายมุมมองต่อการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับโครงสร้างที่ดำรงอยู่ โดยเฉพาะในการศึกษาในบริบทของยุคก่อนทันสมัยที่ชาวกะเหรี่ยงนั้นจะมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นพื้นฐาน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดกฎกติกา ระเบียบแบบแผนการดำรงอยู่ของชาวกะเหรี่ยงที่ต้องแสดงให้เห็นการเคารพอ่อนน้อมต่อธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นสำคัญ การมองความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้กรอบแนวคิดสนาม (Field) จึงได้ขยายขอบเขตมุมมองต่อการพิจารณาความเป็นชาติพันธุ์ที่ดำเนินไปบนความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติว่ามนุษย์ก็มีส่วนที่จะกำหนดสร้างโครงสร้างของความเป็นชาติพันธุ์ไปพร้อมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ต่อสู้ ต่อรองและแสวงหาทุนทางทรัพยากรที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่มาปรับใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต ตลอดจนสร้างกฎกติกา ระเบียบแบบแผนในการอยู่ร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของนรชิต จิรส์ทธรรมและปิยธิดา ขำขันมะลี ที่ได้นำแนวคิดสนาม (Field) ของบูร์ดิเยอร์ไปศึกษาและอธิบายการบริโภคเชิงวัฒนธรรมของกล่องฟิล์ม โดยพบว่า แบบแผนปฏิบัติของกลุ่มผู้ชอบกล่องฟิล์มนั้นสามารถพิจารณาได้กิจกรรมการซื้อขายและการประมูลกล่อง การแชร์รูปภาพจากกล่องฟิล์มลงสื่อโซเชียล การจัดนิทรรศการภาพถ่ายจากกล่องฟิล์ม กิจกรรมการรวมกลุ่มเดินถ่ายภาพ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นการสร้างกฎ กติกาและแบบแผนปฏิบัติของกลุ่มผู้ชอบกล่องฟิล์มที่แสดงให้เห็นระบบความสัมพันธ์ที่ปรากฏระหว่างผู้คนและโครงสร้าง กติกา ค่านิยมของการบริโภคกล่องฟิล์ม ซึ่งได้ทำให้กลุ่มผู้ชอบกล่องฟิล์มได้มีพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างหลากหลาย ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่แห่งการช่วงชิงทุนระหว่างผู้คนในแวดวงหรือสนาม ซึ่งเป็นพื้นที่เล็ก ๆ ที่เปิดโอกาสให้เกิดการเลื่อนระดับทุนผ่านปฏิบัติการที่

ดำเนินไปบนความสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่นที่ปรากฏในสนาม (นรชิต จิรสังธรรม และปิยธิดา ขำ ชันมะลี, 2562) การนำแนวคิดสนามมาใช้เป็นกรอบในมองและพิจารณาความเป็นชาติพันธุ์ หรือปรากฏการณ์ทางสังคมอื่น ๆ จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้มองเห็นระบบ ความสัมพันธ์และความเป็นพลวัตต่อการดำรงอยู่และต่อรองความหมายของผู้คนกับโครงสร้าง ได้ครอบคลุมมากขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้แนะนำให้เห็นว่า สนามความเป็นชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยง ในยุคก่อนทันสมัยได้ถูกประกอบสร้างขึ้นจาก 1) กฎที่ผูกติดอยู่กับความเชื่ออันสัมพันธ์กับ อำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างกฎของสนามนี้ขึ้นมา ซึ่งได้สร้างขึ้นเป็นกฎที่ เข้มแข็งอันมีบทบาทในการกำกับชีวิตความเป็นอยู่ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเวลา นอน ความเชื่อที่เข้มแข็งและผูกโยงกับหลักศาสนาและอำนาจเหนือธรรมชาตินี้ เป็นสิ่งที่คน ภายนอกต้องทำความเข้าใจ เคารพและยอมรับความแตกต่างไม่ต่างอะไรกับการยอมรับ ในความต่างในความเชื่อ ศาสนาและพิธีกรรมของคนพื้นราบด้วยกัน ต่างกันเพียงแต่ชีวิตของ คนพื้นราบที่อยู่ภายใต้ความทันสมัย 2) พิธีกรรม/วิถีปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับกฎและความเชื่อที่ เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยงเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน ทุกลมหายใจเข้าออกของ พวกเขาแทบจะเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อที่แสดงความนอบน้อมต่อธรรมชาติอย่างสะอาดและ หมดจด การเอาวิถีคิดแยกส่วนระหว่างวิถีแบบศาสนา/ฆราวาสของสังคมทันสมัยไปตัดสินวิถี ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่สูงจึงเป็นการกระทำความรุนแรงที่อาจเข้าข่ายการละเมิดสิทธิ มนุษยชนได้ 3) ผู้สืบทอดกฎและพิธีกรรม และสถาบันที่ทำหน้าที่รักษากฎ ถือเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ที่ ในสนามทุกสนามจะต้องปรากฏ ในกรณีของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า เจ้าวัตร คือผู้ที่เป้นทั้ง ผู้สืบทอดและเป็นสถาบันที่คอยกำกับติดตามควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ให้อยู่ ในระเบียบแบบแผนของสังคมที่กำหนดไว้ เจ้าวัตรเองถือว่ามีความสำคัญในสนามของ ความเป็นชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงที่บ้านเนินน้ำฟ้า สามารถชี้ถูกชี้ผิดได้อีกทั้งมีส่วนสำคัญใน การกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของสมาชิกคนอื่น ๆ ในสนามด้วย 4) การถ่ายทอดความเชื่อ กฎ พิธีกรรม วิถีปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นความรู้ผ่านเรื่องเล่า ตำนาน คำเทศนาสั่งสอนและการลงมือ ปฏิบัติ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่ความทันสมัยรุกคืบเข้าสู่ชุมชน ดูเหมือนว่าเจ้าวัตร ยังต้องมาทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เรื่องกฎ ความเชื่อ พิธีกรรม และวิถีปฏิบัติให้คนใน ชุมชนเพิ่มขึ้นอีกหน้าที่หนึ่งด้วย อย่างไรก็ตามการนำเสนอให้เห็นโครงสร้างสนามที่ ประกอบด้วยชุดของ กฎ กติกา ระเบียบแบบแผน วิถีปฏิบัติ ผู้สืบทอดและการถ่ายทอดภายใน สนามของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยุคก่อนทันสมัยดังที่กล่าวมานั้น ยังแสดงให้เห็นการต่อสู้ ต่อรอง ของชาวกะเหรี่ยงที่ ต่างแสวงหา สะสม และใช้ทุนที่ ปรากฏในสนาม โดยพบว่า ทรัพยากรธรรมชาติถือเป็นทุนเศรษฐกิจ (Economy capital) ซึ่งไม่ได้มีความหมายในแง่ของ

การเป็นสิ่งที่มูลค่าเพื่อการแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจแบบซื้อขายในสังคมปัจจุบัน แต่เป็นทุนที่แสดงให้เห็นถึง ความสามารถในการนำไปปรับใช้ เพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างหลากหลายทั้งในด้านการทำมาหากิน การปลูกบ้านเรือนที่อยู่อาศัย รวมถึงยังสัมพันธ์กับการสั่งสมเป็นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ของชาวกะเหรี่ยงที่แสดงออกให้เห็นความรู้ ภูมิปัญญาในการปรับประยุกต์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตามสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยนั้น เป็นสนามที่ค่อนข้างจะเป็นอิสระ ไม่ปรากฏความสัมพันธ์กับผู้คนและสังคมภายนอกมากนัก ทำให้ชาวกะเหรี่ยงสามารถสร้าง ควบคุม และถ่ายทอดกฎแบบแผนการปฏิบัติภายในของได้ กระทั่งเมื่อปรากฏการเข้ามาของรัฐผ่านการกำหนดนโยบายและกฎหมายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการกำหนดแนวทางการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย โครงสร้างของสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเริ่มถูกสั่นคลอนและมีการปรับเปลี่ยนกฎที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงทุนของชาวกะเหรี่ยงให้ลดน้อยลง โดยเฉพาะการเข้าถึงและประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่เปลี่ยนไป ซึ่งแสดงให้เห็นการถูกจำกัดบทบาทและเปลี่ยนสถานะของชาวกะเหรี่ยงให้กลายมาเป็นผู้รอคอยความช่วยเหลือและรอคอยการพัฒนาจากรัฐหรือหน่วยงานองค์กรภายนอกมากขึ้น ดังนั้นในการศึกษา ทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะที่เป็นสนาม (Field) จึงไม่ได้เป็นการอธิบายและทำความเข้าใจความเป็นกะเหรี่ยงผ่านมุมมองด้านวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการนำเสนอให้เห็นระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในสนามระหว่างผู้กระทำการ (Agency) กับ โครงสร้างสร้าง (Structure) ที่ต่างก็ร่วมกันสร้างและกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา มีการแสวงหา ครอบครองและปรับใช้ทุนที่มีอยู่ภายในสนามเพื่อให้ตนสามารถดำรงอยู่ได้ การทำความเข้าใจชาวกะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้การกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคทันสมัยหรือยุคปัจจุบันจะต้องคำนึงและตระหนักถึงโครงสร้างของสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบแบบแผนและวิถีปฏิบัติที่ยังปรากฏอยู่ เนื่องจากเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นชุดความคิดความเชื่อพื้นฐานของชาวกะเหรี่ยง โดยเฉพาะการเคารพต่อธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงระบบความสัมพันธ์กับโครงสร้างที่มีความเป็นพลวัตมากกว่าที่จะค้นหาคำอธิบายในลักษณะแน็งตายในรูปแบบสารัตถนิยมเพียงอย่างเดียว

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่องพลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทย ศึกษาผ่านแนวคิดสนาม(Field) ของบูร์ดิเยอ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2565

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). แผนนโยบายและหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ตามมติคณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 2553. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติพัฒน์ คงมะกล้า และวรวิทย์ นพแก้ว. (2562). แนวทางการจัดการความขัดแย้งในด้านทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่ของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี. บัณฑิตศึกษปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 7(2), 17-32.
- เจ้าวัตร. (16 กุมภาพันธ์ 2564). วิถีชีวิต วัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า. (เจษฎา เนตะวงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ชาย โพธิ์สีตา. (2552). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- ธีรชาติ แปงใจ. (2560). ภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านตุงลอย ตำบลอมก๋อย อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่. ใน สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาศาสตร์สังคมอย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นพรัตน์ ไชยชนะ และวีระวัฒน์ อุดมทรัพย์. (2562). วิถีชีวิตและความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงโปว์ บ้านไร่ป่า ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 19(2), 9-19.
- นภาพร หะวานนท์และคณะ. (2550). ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นรชิต จิรภัทรธรรม และปิยธิดา ขำขันมะลี. (2562). การบริโภคเชิงวัฒนธรรมของกล้องฟิล์ม. วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ, 8(1), 162-179.
- นิตี เอียวศรีวงศ์. (2549). ประวัติศาสตร์แห่งชาติ “ซ่อม” ฉบับเก่า “สร้าง” ฉบับใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- พรณี มามาตร์ และคณะ. (2559). กระบวนการสร้างการคงอยู่ของอัตลักษณ์สำหรับเยาวชนชาติพันธุ์ ดารารั้งในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 9(1), 7-8.
- พิทองล้อม. (16 กุมภาพันธ์ 2564). วิถีชีวิต วัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า. (เจษฎา เนตะวงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ลุงทองคำ. (16 กุมภาพันธ์ 2564). วิถีชีวิต วัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า. (เจษฎา เนตะวงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ลุงทองเปลว. (16 กุมภาพันธ์ 2564). วิถีชีวิต วัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า. (เจษฎา เนตะวงศ์, ผู้สัมภาษณ์)

- วรวิทย์ นพแก้ว. (2563). แนวทางการจัดการเขตพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย และการฟื้นฟูวิถีชีวิต
วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต
จังหวัดอุทัยธานี. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2553). แนวคิดฮาปิตัสของปีแอร์บูร์ดิเยอเกี่ยวกับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- Atasu - Topcuoglu, R. (2015). Ideology and the fight against human trafficking.
New York : London Routledge, Taylor & Francis Group.
- Bourdieu. P., & Loïc J. D. Wacquant. (1992). An invitation to reflexive sociology.
Chicago: University of Chicago Press.
- Thomas, J. (1993). Doing Critical Ethnography (Qualitative Research Methods).
California: Sage Publications.